

Engelsk bogtilrettelægning i tiden efter krigen

Af Sebastian Carter

Daniel Berkeley Updike satte som undertitel på sin berømte bog om *Printing Types, their History, Forms and Use* »en studie i relikter«; sådan vil vi også betegne størsteparten af engelsk bogtilrettelægning efter den anden verdenskrig. En stor del af bogproduktionen, udgivet efter 1945, er tilrettelagt i overensstemmelse med de typografiske retningslinier, der blev udformet inden krigen; disse gik ud på at overholde renæssanceprincippernes krav om orden og klarhed, og disse ideer blev især forfægtet af folk som Oliver Simon, Stanley Morison og Francis Meynell – for blot at nævne de vigtigste. Man kan i det store hele opdele det 20. århundredes bogproduktion i to grupper, hvoraf den ene omfatter vogterne – i alle lande – af den klassiske tradition, og den anden oprørerne, der enten går ind for en fuldstændig omlægning af al typografi i overensstemmelse med helt rationelle principper eller for det fuldstændige anarki. Vi kalder disse to grupper for henholdsvis blegansigter og rødhuder, to vendinger man hidtil har brugt som betegnelse for to forskellige amerikanske forfattergrupper. Ingen bogtilrettelægger passer dog helt i en af grupperne, men stort set tilhører Simon, Morison, Meynell, Mardersteig, van Krimpen, Zapf, Bruce Rogers og efterkrigstidens Jan Tschichold alle den internationale blegansigt-tradition, mens rødhuder er tilrettelæggere som Herbert Bayer og Bauhaustypograferne, Max Bill og den unge Tschichold. Skønt Tschicholds frafald fra rødhuderne egentlig fandt sted før krigen (*Typographische Gestaltung* fra 1935 er faktisk langt mindre »avanceret«

Engelsk bogtilrettelegning i tiden efter krigen

RENAISSANCE
HANDWRITING

Fairbank and Wolpe

FABER

RENAISSANCE HAND WRITING

An Anthology of Italic Scripts
by Alfred Fairbank and
Berthold Wolpe

Omslag i lille kvartformat til Alfred J. Fairbank og Berthold Wolpe *Renaissance Handwriting*, tilrettelagt af Berthold Wolpe. Sort tryk på blåt papir. Kalligraferede bogstaver i de mørke felter på forside og ryg; den øvrige tekst er sat med Bembo Narrow Italic.

1966

225

PART THE SECOND

The Sun now rose upon the right:
Out of the sea came he,
Still hid in mist, and on the left
Went down into the sea.

And the good south wind still blew behind,
But no sweet bird did follow,
Nor any day for food or play
Came to the mariners' hollo!

*The shipmates cry out against
the westerly blast, for killing
the bird of good luck.*

And I had done an hellish thing,
And it would work 'em woe:
For all averred, I had killed the bird
That made the breeze to blow.
Ah wretch! said they, the bird to slay,
That made the breeze to blow!

*But when the fog cleared off,
they finally do realize
and then make themselves
attempts to die more.*

Nor dim nor red, like God's own head,
The glorious Sun uprears;
Then all averred, I had killed the bird
That brought the fog and mist.
'Twas right, said they, such birds to slay,
That bring the fog and mist.

[6]

The fair breeze blew, the white foam flew,
The furrow'd stream'd off free;
We were the first that ever burst
Into that silent sea.

*The full breeze resumes,
the ship resumes the Pacific Course
and sails unobscured, even still
a westerly the Lib.*

Down dropt the breeze, the sails dropt down,
'Twas sad as sad could be;
And we did speak only to break
The silence of the sea!

*The ship had been
suddenly becalmed.*

All in a hot and copper sky,
The bloody Sun, at noon,
Right up above the mast did stand,
No bigger than the Moon.

Day after day, day after day,
We rack, we rack, nor breath nor motion,
As idle as a painted ship
Upon a painted ocean.

Water, water, every where,
And all the boards did drink;
Water, water, every where,
Nor any drop to drink.

*And the shipmates
begin to be starved.*

**In the former edition the line was:
'The furrow follow'd free;
but I had not time long to amend a ship, before I perceived that
she was the image at sea by a creature from the shore, or from
another vessel. From the ship itself the Whale appears like a
black floating off from the sea.*

[7]

Opslag fra S. T. Coleridge *The Rime of the Ancient Mariner*, tilrettelagt af Will Carter. Format 240 × 308 mm, med deckelkanter. Trykt i to farver på fugtet Millbourn bøttestepapir, sat med Bembo – marginalnoterne i kursiv, trykt i grøn farve – og udgivet af Chillmark Press 1964.

end *Die Neue Typographie* fra 1928) foranledigede det dog Sir Herbert Read til at skrive følgende i *Penrose Annual* fra 1949, det første nummer siden 1940: »Man kan med nogen ret hævde, at boghåndværket omkring 1930 havde lært af Mies van der Rohes, Le Corbusiers og andres arkitektur. Men omkring 1945 var man atter vendt tilbage til Parthenon«. Sir Herbert beskrev videre denne tilbagevenden til den traditionelle *mise en page* som »en reaktion, et Betjemansk indfald«.

Locus classicus i Tschicholds udvikling mod klassisk lay-out var hans formgivning af de engelske Penguin-bøger, den banebrydende billigbogsserie, der blev startet af Sir Allen Lane i 1935; Tschichold blev i 1946 inviteret af Lane til at komme

til England for at anlægge en ny forlagsstil, som kunne anvendes af alle de mange trykkerier, der lavede Penguin-bøger. Serien havde til at begynde med haft gode typografiske principper, skabt af Edward Young, der også havde tegnet det kendte tredelte omslag, som man først for nylig er gået væk fra – men krigen og de dermed forbundne produktionsvanskeligheder havde – hvad der næsten var uundgåeligt – sænket kvaliteten. Krigen medførte, at man måtte forenkle fremstillingsprocessen, som Fishenden bemærker i en redaktionel note i ovennævnte nummer af *Penrose Annual*. Og mens enkelthed sædvanligvis er en dyd inden for disse områder, så blev enkeltheden dog næsten til en tør og stiv udtryksform, da den kombineredes med krigsøkonomiens produktionsformer. Tschichold formåede i løbet af tre år på en bemærkelsesværdig måde at højne forlagets stil inden for blegansigt-traditionen, og denne linie er siden blevet fulgt af hans efterfølger Hans Schmoller, og med det gode resultat, at Penguin-bøgerne hører til blandt de bedst tilrettelagte bøger i dette århundrede. Over fyrrer titler blev i årene mellem 1944 og 1950 udvalgt til de årlige udstillinger af de bedste engelske bøger, udstillinger, der arrangeres af The National Book League. I 1949, i det berømte essay *Clay in the Potter's Hand* (et essay, der året efter blev trykt i *Der Druckspiegel* med titlen *Ton in des Töpfers Hand*) gav Tschichold udtryk for kernen i blegansigt-troen: »En personlig typografi er en ufuldkommen typografi. Kun tåber kan gå ind for en sådan«.

På side 228–229 gengives to sider fra et fortryk til Stanley Morison og Kenneth Day *The Typographic Book* udgivet 1963 af Ernest Benn. De gengivne sider, som har formatet 249 × 312 mm, er skåret i træ af Reynolds Stone og er trykt i rustrødt.

SEBASTIAN CARTER

A STUDY OF FINE TYPOGRAPHY
THROUGH FIVE CENTURIES
EXHIBITED IN UPWARDS OF
THREE HUNDRED AND FIFTY
TITLE AND TEXT PAGES DRAWN
FROM PRESSES WORKING IN
THE EUROPEAN TRADITION
WITH AN INTRODUCTORY ESSAY
BY STANLEY MORISON
AND SUPPLEMENTARY MATERIAL
BY KENNETH DAY

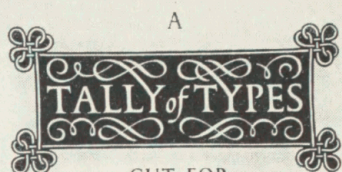

LONDON ERNEST BENN LTD 1963

THE
TYPOGRAPHIC
BOOK
1450-1935

A
CUT FOR
MACHINE COMPOSITION
AND
INTRODUCED AT
THE UNIVERSITY PRESS
CAMBRIDGE

CAMBRIDGE
PRIVATELY PRINTED
1953

Titelsiden til Stanley Morison *A Tally of Types*, udgivet som privattryk af Cambridge University Press 1953.

Træsnittene er skåret af Reynolds Stone, sidens format er 169 × 264 mm, den er sat med Perpetua og trykt i to farver, sort og rustød.

Det klassiske skriftarrangements fortsatte overleven skyldes dels dets smidighed som redskab, dels at det kan anvendes i en personlig udformning. Overfloden på stilretninger synes i højere grad at være vor tids kendetegn end den såkaldte »ene« stil.

Den præcision og dygtighed som Tschichold skabte er stadig Penguin-bøgernes kendetegn. Forlaget fremstiller imidlertid ikke blot fremragende tilrettelagte billigbøger, men også små illustrerede bøger *King Penguins*, der ligner dem, der i Tyskland udgives af Insel-Verlag; desuden udgiver de store værker om kunsthistorie, der koster omkring fem pund. De sidst-

nævnte har foruden de mindre binds mange dyder fordelene af det store format, og det er virkelig smukke bøger. Smudsomslagene er for nylig under den almindelige modernisering af alle Penguins omslag, der ledes af Germano Facetti, blevet tegnet om.

Bortset fra Penguins energiudbrud var man i årene efter krigen hovedsagelig optaget af at indhente det tabte, de karakteristiske træk var i det store og hele overleverede elementer fra tiden før krigen. Oliver Simons *Signature* påbegyndte en ny serie i 1948, og denne udkom i atten numre indtil 1954; Simon døde i 1956. Hans mest berømte arbejde *Introduction to Typography* udkom i 1945, og dets succes vidnede om en voksende interesse hos

Titelside til *Calligraphy and Paleography Essays* presented to Alfred Fairbank, udgivet af A. S. Osley hos Faber and Faber, 1965. Format 186 × 241 mm. Bogen er tilrettelagt af Berthold Wolpe. Træsnit-cartouchen af Reynolds Stone.

CALLIGRAPHY
AND
PALAEOGRAPHY

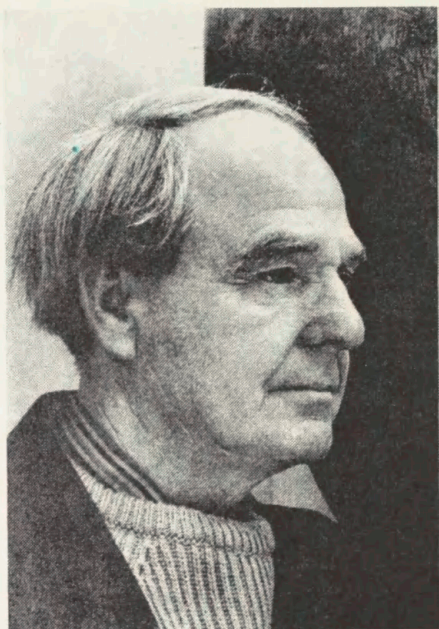
Essays presented to

on his 70th birthday

Edited by A. S. Osley

FABER & FABER

HENRY MOORE

A study of his life and work

HERBERT READ

THAMES AND HUDSON
LONDON

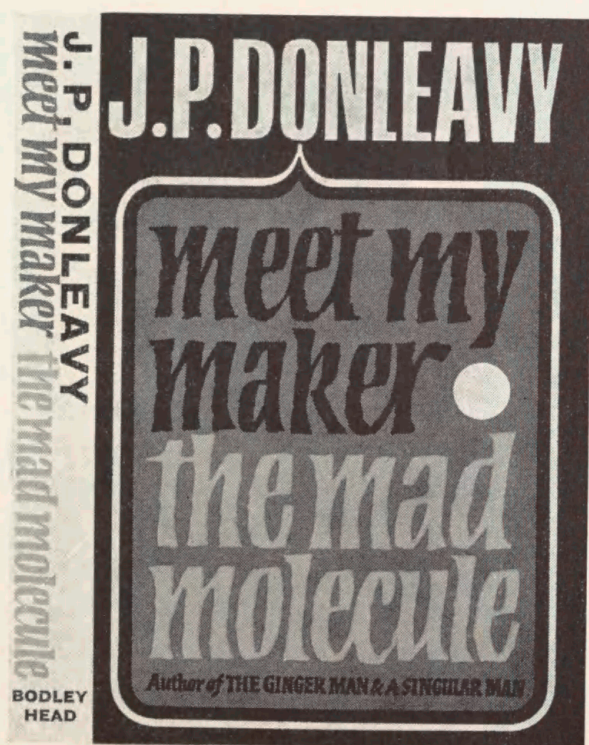
Frontispice og titelside til Sir Herbert Read *Henry Moore*, udgivet af Thames and Hudson 1965. Bogen, hvis format er 146 × 210 mm, er tilrettelagt på forlaget, sat med Garamond – selve titlen dog med Carolus – og trykt i offset.

publikum for dette emne. *Signature New Series* var dog en smule ringere i det almindelige udstyr end dets forgænger, skønt man udformede en interessant række logotyper; man begyndte med en smuk klassisk af van Krimpen, og fortsatte med gengivelser af Reynolds Stone – disse var også smukke og klassiske; en kraftig og moderne af Henri Friedlaender, endvidere én lavet af Martin Engelman, et spidst kontur-bogstav, og man vendte, med en romersk inskriptions-pastiche lavet af Arnold Bank, tilbage til et mere fyndigt skriftsnit. De emner, der blev behandlet i det redaktionelle stof, var i det store og hele af historisk karakter. Der var også adskillige uddrag af Simons erindringer *Printer and Playground*.

Alphabet and Image er det mest avancerede af de typografiske

tidsskrifter, der har blomstret efter krigen. Det blev redigeret og tilrettelagt af Robert Harling, der under krigen havde lavet det forbløffende moderne *Art and Industry*. Skønt tidsskriftet i typografisk henseende betød et vældigt skridt fremad, så beskæftigede *Alphabet and Image* sig dog mest med emner, der havde forbindelse med tilrettelægningen i 1930'erne om ikke før: Edward Johnson, Eric Gills tidlige alfabetter, arbejder fra før krigen af John Nash, tegninger af Harold Gilman, plakater af brødrene Beggerstaff, Kate Greenaways farvetryk og så videre. Der var imidlertid i det første nummer en artikel af Ruari McLean om egyptienne-skrifter, og denne artikel pegede frem mod den kommende ny-viktorianske typografiske mode. Ruari McLean redigerer selv tidsskriftet *Motif*, som udkom første gang i 1958; det udgives af Shenval Press. *Motif* beskæftiger

Smudsomslag til
J. P. Donleavy
*Meet my maker, the
Mad Molecule*,
tilrettelagt af
Michael Harvey og
udgivet af The Bod-
ley Head, 1965.
Smudsomslaget er
trykt i tre farver,
sort, lyserød og brun.
Format 135 × 203 mm.

sig ligeledes med alle former for grafisk tilrettelægning, ikke kun med bogtilrettelægning, og dækker en større del af samtidens virke end dets to forgængere. Der findes desuden det fremragende *Book Design and Production*, som blev startet af James Moran, og som siden slutningen af 50'erne er kommet med en løbende kommentar til emnet.

I de første år af 50'erne syntes der at opstå en større forståelse for den voksende tendens i den almindelige bogproduktion til i lighed med andre forbrugsgoder at brodere på emballagen på indholdets bekostning. Det betyder en stadig stigende mængde af uægte bøger med stadig mere skinnende smudsomslag. Nutidens teknik medfører desværre, at enhver ny maskine, enhver ny teknik eller proces, der skal sætte farten op eller nedskære omkostningerne ved at trykke sorte bogstaver på hvidt papir, hver gang trykker en smule dårligere end sin forgænger; meget af den moderne produktionstekniks raffinement opsluges i forsøget på at udligne fremskridtets dårlige egenskaber. Denne udligning har bevirket, at det er knapt med initiativ inden for bogtilrettelægning; sygdomsbilledet er præget af en tiltro til renæssancen under krigen, hvor man nåede en så høj typografisk standard, hvorfor det har været fristende stadig at støtte sig til den og betragte den som en inspirationskilde.

En af årsagerne til denne sygdom er både i England og andre steder savnet af den kunde, der ikke vil købe noget, der »ikke er en ordentlig bog«; og »ordentlige bøger« er der særdeles få af. En roman er – uanset dens natur – altid i et meget lille format; den må hellere være på 800 sider end i en stor oktav, i et shirtingsbind og med et kulørt omslag. Kravet til fremstillingsomkostningerne gør, at ryggen bliver svag, at papiret nærmest er avispapir, at bindets »lærred« er en fibererstatning, og afsætningsforholdene kræver, at bogen skal indhylles i en strålende emballage i form af et omslag, hvis pris i forhold til bogens samlede omkostninger overhovedet ikke svarer til det blotte funktionelle formål.

THE
PASSIONATE
EPICURE

*La Vie et la Passion de
Dodin Bouffant, Gourmet*

by
MARCEL ROUFF

translated by
CLAUDE

With a Preface by Lawrence Durrell

Illustrated by Charles Mozley

FABER AND FABER
24 Russell Square
London

Frontispice og titelside til Marcel Rouff *The Passionate Epicure*, tilrettelagt af Berthold Wolpe, illustreret af Charles Mozley og udgivet af Faber and Faber 1960. Tegningen på frontispicen er trykt på tonet papir, og titelbladet er sat med Gresham og forskellige andre skrifter.

Dette er overalt en kendt situation, men både i England og andre steder er der dog nogle forlæggere, der har holdt deres standard – ikke kun i deres udgivelsespolitik men også med hensyn til bogtilrettelægning. Forrest blandt disse er universitetsforlagene i Oxford og Cambridge. Cambridge University Press udsender hvert år i begrænset oplag en publikation til en kreds af venner, og det er altid meget smukt fremstillede ting, og med emner strækkende sig fra broerne i Cambridge, illustreret af David Gentleman med udfoldelige indlæg, der

Young broods of swallows began to appear this year on July the 11th, and young martins (*Hirundo urticae*) were then fledged in their nests. Both species will breed again once. For I see by my fowls of last year, that young broods came forth, so late as September the eighteenth. Are not these late hatchings more in favour of hiding than migration? Nay, some young martins remained in their nests last year so late as September the twenty-ninth; and yet they totally disappeared with us by the fifth of October.

How strange is it that the swift, which seems to live exactly the same life with the swallow and house-martin, should leave us before the middle of August invariably! while the latter stay often till the middle of October; and once I saw numbers of house-martins on the seventh of November. The martins and red-winged fieldfares were flying in sight together; an uncommon assemblage of summer and winter-birds.

A little yellow bird (it is either a species of the *alauda trivialis*, or rather perhaps of the *monticola trichas*) still continues to make a sibilous shivering noise in the tops of tall woods. The *stoparola* of Ray (for which we have as yet no name in these parts) is called, in your *Zoology*, the fly-catcher. There is one circumstance characteristic of this bird, which seems to have escaped observation, and that is, that it takes it's stand on the top of some stake or post, from whence it springs forth on it's prey, catching a fly in the air, and hardly ever touching the ground, but returning still to the same stand for many times together.

I perceive there are more than one species of the *monticola trichas*: Mr Derham supposes, in Ray's *Philos. Letters*, that he has discovered three. In these there is again an instance of some very common birds that have as yet no English name.

Mr Sillingfleet makes a question whether the black-cap (*monticola atricapilla*) be a bird of passage or not: I think there is no doubt of it: for, in April, in the very first fine weather, they come trooping, all at once, into these parts, but are never seen in the winter. They are delicate songsters.

Numbers of snipes breed every summer in some moory ground on the verge of this parish. It is very amusing to see the cock bird on wing at that time, and to hear his piping and humming notes.

I have had no opportunity yet of procuring any of those mice which I mentioned to you in town. The person that brought me the last says they are plenty in harvest, at which time I will take

* See Introduction. (3)

Opslag fra Gilbert White *The Natural History of Selborne*, udgivet af The Folio Society, 1962. Bogen, der er sat med Baskerville, er tilrettelagt af Tim Wilkinson og illustreret af John Piper. Illustrationerne er trykt af the Cotswold Collotype Company. Format 149 × 245 mm.

viser de forskellige broer på hver enkelt sted i kronologisk orden – til Voltaires *Essay on Milton*, trykt med en nystøbt type fra Baskervilles trykkeri, der for nylig blev fundet frem af John Dreyfus i Deberny & Peignots støberi i Paris. Et af de arbejder der gjorde størst indtryk, udkom i 1953, *A Tally of Types*. Heri beskrev Stanley Morison begyndelsen på og udførelsen af det storslåede arbejde med at skære de historiske skrifter, der blev udført af Monotype Corporation mellem 1922 og 1932, fra Garamond til Times New Roman. En af de smukke ting i *Tally* var en række træsnit-cartoucher lavet

af Reynolds Stone, trykt i rustødt på titelbladet og på mellem-titelbladene. Reynolds Stone er absolut den dygtigste skrift-xylograf vi har i England; andre eksempler på hans arbejder kan man se i *The Nonesuch Press'* Shakespeare-udgave og på de to betagende sider fra *The Typographic Book*, et supplement af Morrison til hans klassiske værk *Four Hundred Years of Fine Printing*, som dog ikke på alle områder indfrie de forventninger; det var især bindet, der skuffede.

Stone studerede sammen med Eric Gill, og han har også skabt sig et ry som xylograf på andre grafiske felter end indenfor

Frontispice og titelside til Thomas Love Peacock *Crochet Castle*, udgivet af The Folio Society 1964. Bogen, der er sat med Walbaum – fremhævelserne dog med Onyx – er tilrettelagt af Tim Wilkinson og illustreret af Peter Reddick. Format, 137 × 229 mm.

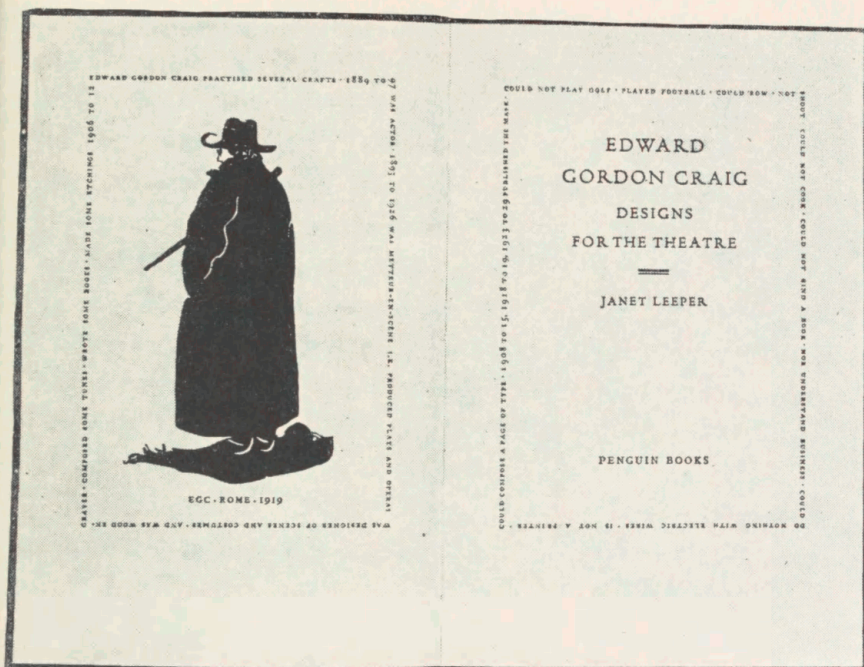
THOMAS LOVE PEAOCK
CROCHET CASTLE

WITH AN INTRODUCTION BY
KENNETH HOPKINS
WOOD-ENGRAVINGS BY
PETER REDDICK

LONDON
THE FOLIO SOCIETY
1964

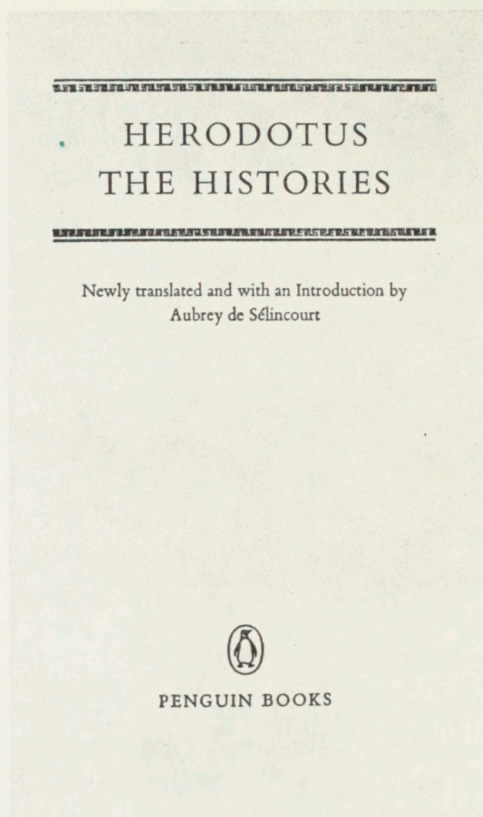
bogtilrettelægning (han har tegnet Linotypeskriften Minerva), og han har også skåret spejlet på titelbladet til *Calligraphy and Paleography*, det nylig udsendte festskrift til Alfred Fairbank i anledning af hans 70-års fødselsdag, en af de mange smukt tilrettelagte bøger som i løbet af årene er udgivet af Faber and Faber, tilrettelagt af Berthold Wolpe, der engang har arbejdet sammen med Rudolf Koch, og som har tegnet Albertus og Hyperion. Faber har holdt kvaliteten i deres bogbind; Wolpe har udviklet en personlig stil, der både er grafisk i sin åbenhed og i sin brug af de muligheder, der er i fotografisk fremstilling af bogbinderstempler, og praktisk, idet de er særdeles velegnede til at præge på lærred; mange engelske bogbind udstyres stadig med prægninger i det meget lille felt på ryggen, hvor der engang var et skindfelt, men som nu ikke har nogen funktion. Wolpe har også udviklet en individuel grafisk stil beregnet på smudsomslag og omslag til billigbøger, og her anvender han ofte sin egen skrift Albertus, men i tilfældet *Renaissance Handwriting*, der er samlet af ham og Alfred Fairbank, anvender han kalligrafi i rygfelterne og Fairbanks Narrow Bembo Italic. Blandt de mere almindelige udsendelser skiller *The Passionate Epicure* sig ud, en nydelig prøve i stiltypografi, med illustrationer af Charles Mozley, trykt på tonet papir.

Godt tilrettelagte bøger udgives ofte af Phaidon Press, Lund Humphries og Bodley Head. British Museum har udgivet en storslået samling faksimiler af tegninger af John White, den elisabethanske kunstner, der ledsagede Sir Walter Raleigh til Amerika. Disse blev fremstillet i Paris i lustryk og med håndgravering. Trykningen og tilrettelægningen blev foretaget af Cambridge University Press under ledelse af John Dreyfus. Blandt andre bemærkelsesværdige bøger kan nævnes *Historical Ballads of Denmark* fra Edinburgh University Press (1958) med illustrationer af Edward Bawden og George Mackie; *William Blakes* samlede skrifter fra The Nonesuch Press er – ligesom alt andet fra Sir Francis Meynells mesterhånd –

Frontispice og titelopslag til Janet Leeper *Edward Gordon Craig*, udgivet af Penguin Books 1948. Bogen er tilrettelagt af Jan Tschichold og træsnittet på frontispicen er af Craig. En minibiografi over Craig er trykt i rammerne på opslagets to sider. Format 115 × 179 mm.

genialitetens triumf; Moxons *Mechanick Exercises* udgivet af Oxford University Press er et fornemt forsøg i stil-typografi; *Seaport*, en fotografisk studie over Liverpool fra Lund Humphries; *Printed Ephemera*, John Lewis' samling af historiske og nutidige accidenstryk udgivet af W. S. Corwell, det foretagsomme Ipswich-trykkeri, og *Philobiblon*, en luksusudgave tilrettelagt af Ruari McLean for The Shakespeare Head Press med modstillet engelsk og latinsk tekst. Thames and Hudson er forholdsvis unge udgivere af kunstbøger (1949), og de har både fremstillet nogle små uhyre veltilrettede studier over malere og billedhuggere i små formater og nogle dyre bøger i »sofabordsstørrelse«.

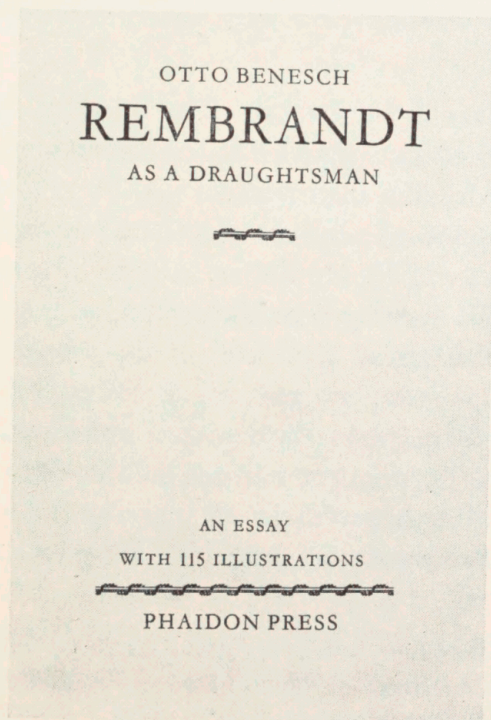

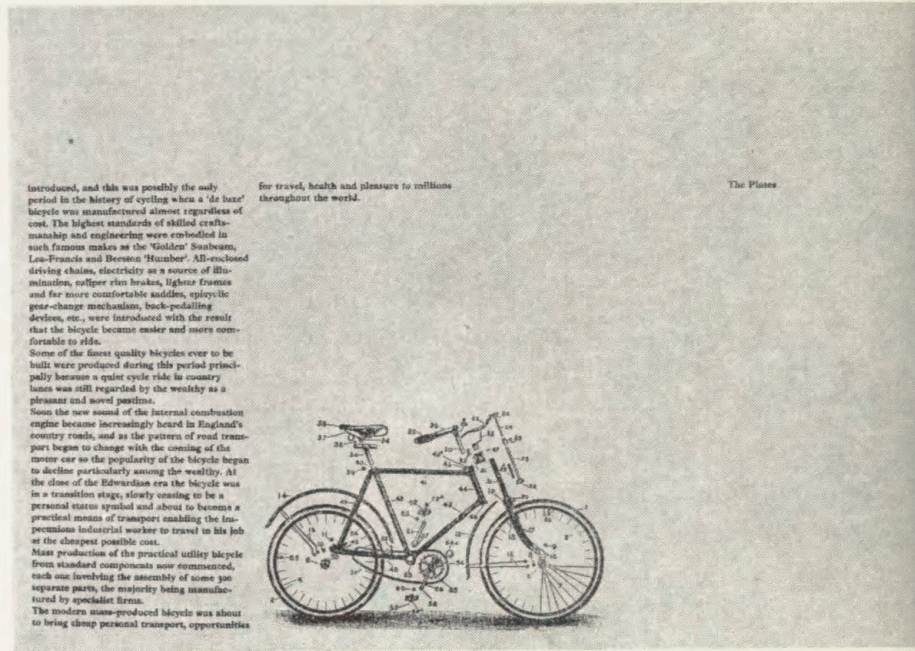
Titelblad til Herodotus *The Histories*, tilrettelagt af Hans Schmoller, sat med Bembo og udgivet af Penguin Books 1954.
Format 112 × 182 mm.

Privattrykkeriernes position er ikke længere så strålende som i Morris', Dovers Press' og Golden Cockerells tid; den krig disse trykkerier førte er næsten vundet, og hvis den i det hele taget fortsættes, så er det ikke fra disse trykkeriers side. Når vi ser bort fra et stort antal udmærkede men meget små »hjemmetrykkerier« så er det eneste trykkeri, der stadig har noget af den gamle storhed, Stanbrook Abbey Press, der drives af Cistercienser-nonner i et kloster nær Gloucester; her laver man bøger i den mest yderliggående blegansigt-van Krimpen-tradition. Hertil kommer the Vine Press grundlagt i 1956 i Hemingford Grey nær Cambridge af John Peters og Peter Foster, den ene er designer ved Cambridge University Press og tegner af skriften

Castellar, den anden er arkitekt. Nogle af deres bøger er prægtige, særlig *The Parliament of Women*, trykt i et oplag på hundrede på håndgjort Millbourn papir, indbundet i kvartlæder med Cockerell marmorpapir på siderne. En anden trykker, der – skønt han ikke er »privatist« i den betydning Eric Gill anvendte betegnelsen – laver fornemme udgaver og får dem trykt, er Will Carter fra The Rampant Lions Press i Cambridge. Den nylig udsendte *Rime of the Ancient Mariner* er hans mest ærgerrige arbejde til dato. Det blev udgivet af The Chilmack Press i New York, men er helt igennem et engelsk arbejde, med kobberstik af David Gentleman, og bogen trykt på specialfremstillet, håndgjort, fugtet Barcham papir. Carter har også tilrettelagt bøger for The Limited Editions Club i New York, særlig bemærkelsesværdig er *The Swiss Family Robinson* med træsnit af

Otto Benesch *Rembrandt as a Draughtsman*, udgivet i 1960 af The Phaidon Press i forlagets egen tilrettelægning, sat med Garamond og trykt i to farver, sort og rødt. Format 191 × 293 mm.

introduced, and this was possibly the only period in the history of cycling when a 'de luxe' bicycle was manufactured almost regardless of cost. The highest standards of skilled craftsmanship and engineering were embodied in such famous makes as the 'Golden' Sunbeam, Lee-Francis and Bertram 'Humber'. All-enclosed driving chains, electricity as a source of illumination, roller rim brakes, lighter frames and far more comfortable saddles, epicyclic gear-change mechanisms, back-pedalling devices, etc., were introduced with the result that the bicycle became easier and more comfortable to ride.

Some of the finest quality bicycles ever to be built were produced during this period principally because a quiet cycle ride in country lanes was still regarded by the wealthy as a pleasant and novel pastime.

Soon the new sound of the internal combustion engine became increasingly heard in England's country roads, and as the pattern of road transport began to change with the coming of the motor-car as the popularity of the bicycle began to decline particularly among the wealthy. At the close of the Edwardian era the bicycle was in a transition stage, slowly ceasing to be a personal status symbol and about to become a practical means of transport enabling the unpretentious industrial worker to travel to his job at the cheapest possible cost.

Mass production of the practical utility bicycle from standard components now commenced, each one involving the assembly of some 300 separate parts, the majority being manufactured by specialist firms.

The modern mass-produced bicycle was about to bring cheap personal transport, opportunities

for travel, health and pleasure to millions throughout the world.

The Plates

David Gentleman. The Limited Editions Club har ofte beskæftiget engelske bogtilrettelæggere og trykkerier, bl. a. Ruari McLean med *Kim*.

I begyndelsen af 50'erne begyndte en række nye forlæggere at udfylde de huller, som de hidtil eksisterende havde overset. De var dog ikke alle optaget af bogtilrettelægning. Det kan nye forlæggere sjældent tillade sig, medmindre de har £ 100.000 i ryggen, den sum Sir Geoffrey Faber anså for nødvendig til at starte med – og den sum har ingen af dem.

Begynderne har det med at være forretningsmænd – optaget af at sælge bøger på samme måde som man sælger andre forbrugsgoder; i udgivelsesarbejdet begynder de med salgspro-

Øverst på siderne ses opslag fra Philip Sumner *Early Bicycles*, tilrettelagt og illustreret af Alan Oshbar og udgivet af Hugh Evelyn 1966. Format 381 × 255 mm.

Engelsk bogtilrettelægning i tiden efter krigen

Hobby-horse Bicycle, 1792

The hobby-horse bicycle, also known as a 'dandy horse', originated in France and was introduced into England in 1816.

This odd machine, the ancestor of the bicycle, was propelled along by the rider sitting astride and carelessly thrusting backwards on the surface of the road, alternately using his right foot and then his left.

At first this new form of personal transport increased much rapidly, but soon the physical challenges and novelty of riding the hobby-horse bicycle increased its popularity throughout Europe.

The basic design configuration of the hobby-horse comprises a main horizontal wooden beam, or backbone frame, on which is mounted the saddle pad. This beam is strengthened with metal strips. At the front end of the beam a nearly vertical iron fork accommodates the front wheel, and a similar fork at the other end carries the rear cart-type wheel. The wheels were made of wood and fitted with iron tyres. Steering is obtained by means of handlebars attached to an extension of the front fork.

The complete hobby-horse bicycle is very heavy, some models weighing as much as 50 lb. It is estimated that some 3,000 were built throughout Europe and quite a number still survive in various private collections and museums.

Macmillan Bicycle, 1839

This historic bicycle is a kind of 'missing link' between the earlier primitive hobby-horse and the kind of bicycle propelled by the rider's feet operating pedals.

Kirkpatrick Macmillan was the first person to discover and fully appreciate that a road machine with two wheels in line could be balanced and simultaneously propelled forward by the rider operating cranks and cranks connected to the rear wheel hub.

The bicycle frame consists of a curved wooden bar, the front being curved to represent a horse's head and the rear being forked to accommodate the rear driving wheel. Both wooden wheels have iron tyres; the front steering wheel is carried in an iron fork which passes through the forward end of the frame and has the handle-bar attached above. The saddle is mounted on a spring bedded on the frame. The brake is a wooden block applied to the rear wheel by a simple cord which can be tightened by rotating a part of the handle-bar, the world's first method of twist-grip control - 1839.

The hubs of both wheels run in plate bearings. The method of transmission on Macmillan's bicycle is unique. The rear axle has cranks at both ends driven by separate connecting rods from intermediate points in two swinging levers which are pivoted near the steering head and carry wooden foot-treadles at their lower ends. The Macmillan bicycle has a front wheel 38 inches in diameter and a rear wheel of 41 inches. The wheel base is 48 inches and the complete bicycle weighs 57 lb.

Michaux Bicycle, 1861

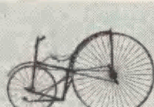
The first known proposals for fixing foot pedals to the front wheel of a hobby-horse type of bicycle came about in 1861. This clever idea of driving a bicycle from wheels by fixing cranks on either side of the front wheel axle was a major technical advance in the evolution of the bicycle and considerably increased public interest in cycling.

A national monument erected at Bar-le-Duc in France to the memory of Pierre and Ernest Michaux officially recognizes them as the first successful inventors of the pedal-operated bicycle.

The Michaux bicycle frame comprises a solid heavy curved iron bar, the front of which is attached to the base of the steering head and the rear and curving downwards dividing into a fork to take the rear wheel. The bearings are split brasses tightened by cotters and provided with oil castors. The saddle is mounted on a long plate spring attached to the front of the frame.

The Michaux bicycle has a front wheel 35 inches in diameter and a rear wheel of 29 inches. The two cranks mounted on the front wheel have slotted ends so that their radius may be varied from 4.1 inches to 7.25 inches. Michaux had the idea of fixing weights below the pedals to keep them upright. Leg rests are provided for resting downhill, and a step for mounting. A lever-actuated brake acting on the rear tyre can be applied by raising the handle-bars and so pulling the actuating cord.

The Michaux velocipede weighed 98 lb. By the year 1876 annual production of bicycles at the Michaux factory exceeded 600.

Lawson 'Lever' Safety Bicycle, 1876

In 1876 Harry John Lawson of Brighton introduced the 'Lever' bicycle. Main technical features include a large treadle-driven rear wheel 30 inches in diameter, and a small front steering wheel about half that size. Both wheels have wire spokes in tension and are fitted with solid rubber tyres. The bicycle is heavy, weighing approximately 160 lb.

It is rather strange that for his 'Lever' bicycle Lawson adopted a method of propulsion which may be regarded as a retrograde design in the evolution of cycle transmission systems. The drive to the back wheel was obtained by the up-and-down movement of two foot-treadles operating connecting rods and cranks directly coupled to the rear wheel. This method of propulsion is primitive when compared with Lawson's earlier, but more technically advanced, design of 1873.

It was early in this year that Lawson invented and constructed the first safety bicycle to incorporate a chain-driven rear wheel transmission system, a method of driving a bicycle which was to be adopted for the following century as the most practical and logical way of propelling a bicycle by man-powered power. Lawson's historic 1873 bicycle has a simple main crank frame from which a short forked metal bar projects downwards. The fork accommodates in plain bearings a two-pedal crank which drives the rear wheel by means of a contemporary lawn mower chain and sprockets.

cessen, som er den der betyder mindst for den gode bogtilrettelægning, der i sig selv ikke gør en bog nemmere at sælge. Den almindelige bogmasse er godt tilrettelagt af nøjagtig samme grunde som de helt urentable bøger - nemlig: kærlighed til faget, forlagets gode rygte og den langsigtede investering. Kun i meget få tilfælde og kun hos en lille del af det bøgkøbende publikum kan den omstændighed, at en bog er godt lavet, udløse en tilskyndelse til at købe. En kollega sagde om forfatteren Paul Hamlyn, en af vore mest succesrige forlæggere, der startede med at sælge restoplæg og som for kort tid siden solgte sin forretning til International Publishing Corporation for mere end to millioner pound: »Han må dog bare én gang være vågnet om natten og have fortrudt, at han aldrig har udgivet én eneste god, usælgelig bog af en talentfuld men ukendt forfatter«. Der er nu ikke nogen større grund til at han skulle

ligge søvnløs på grund af dette, end fordi hans bøger er dårligere tilrettelagt end bøger fra Rainbird (se side 248-249).

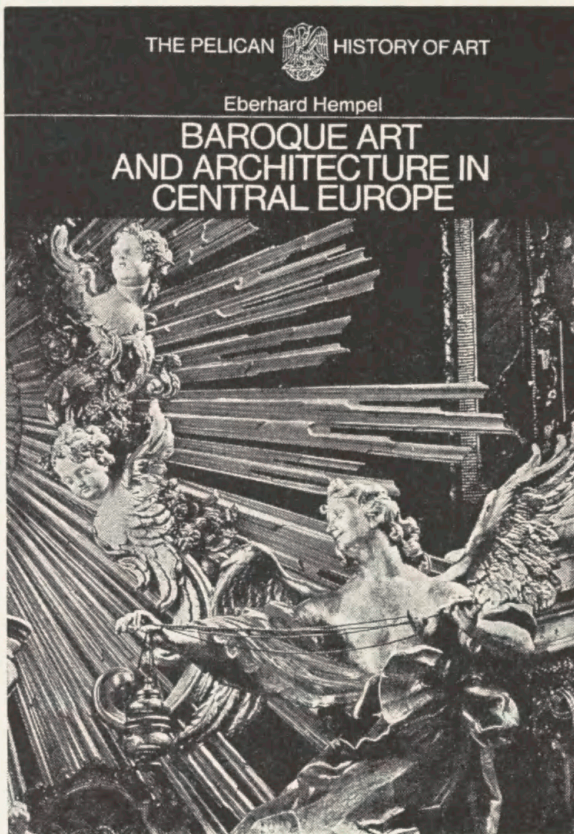
En ny forlægger, Alan Ross, der har en stor kapital i ryggen, og som kun ønsker lige at klare sig igennem, har overladt hele sin tilrettelægning og al sit bogtryk i Shenval Press' varetægt, og flere nye forlag begyndte også i løbet af 1950'erne at lægge sig efter bogtilrettelægning.

Et af disse var The Folio Society, der blev startet af Charles Ede. Skønt dets første bøger udkom i 1947, så er forlaget i sociologisk henseende i højere grad et 50'er-fænomen. En del af dets succes skyldtes nemlig at det foregreb smagen i det næste ti-år. Dets formål var at udgive en bredt anlagt samling af verdenslitteraturens klassikere i luksusudførelse. Det udgiver i gennemsnit en bog om måneden og dets abonnenter kan årligt vælge fire titler af årets produktion eller blandt de tidligere udgivelser. Selv om man kun måtte ønske en af titlerne er man tvungen til at købe de tre andre for at få denne, og det er grunden til den ret lave pris. Abonnenterne er ikke bibliofiler, men principielt folk, der ønsker at få godt lavede standardudgaver. Det kan imidlertid ikke undgås, at falske motiver af og til sniger sig ind: folk, der køber bøger som statussymboler, d.v.s. de der altid har elsket overdådigt prægede læderbind og moirésilke, bliver på denne vis gjort lykkelige, og Folio Societys udgivelser af pastichebind imødekommer deres smag. Men de bedste af Folio-bøgerne er smukt tilrettelagte og godt lavede bøger i et ret klassisk tilsnit, og de undgår, hvad prospektet kalder for »en påtrængende *jeux d'esprit*«. I det store og hele bliver træsnit trykt lige fra stokken, når det er muligt, og Pipers tegninger til *The Natural History of Selborne* blev fremstillet i lystryk, mens litografierne sædvanligvis bliver tegnet direkte på Plastocowell, en plasticfolie, der er opfundet af W. S. Cowell, og som bruges som litografisk positiv, og resultatet er det næstbedste efter originallitografi. Folio Society har beskæftiget en pæn række af nulevende il-

Titelopslag fra Geoffrey Ireland *Epstein 1956* A camera study of the sculptor at work, udgivet i 1957 af The Lion and Unicorn Press. Fotografiet er trykt i dybtryk, teksten – Times og stencilskrift – er trykt i bogtryk. Format 274 × 318 mm.

lustratorer, den omfatter bl. andre John Piper, Lynton Lamb, Edward Bawden og Barnett Freedman. En af de tidlige udgivelser var *Daphnis and Chloe* (1954) med illustrationer af Vertès, i en smuk kvartudgave, trykt med en ret stor Centaur af Oxford University Press. En af de nyeste er *All Quiet on the Western Front*, tilrettelagt af den moderne tilrettelægger Peter Guy, og den er mere i rødhud-stilen, med litografier på Plastocowell af Charles Keeping og med et pigtrådsmonster præget i grovt lærred på bindet.

Omslagsforside til Eberhard Hempel *Baroque Art and Architecture in Central Europe*, udgivet af Penguin Books 1965, i forlagets egen tilrettelægning. Format 180 × 300 mm

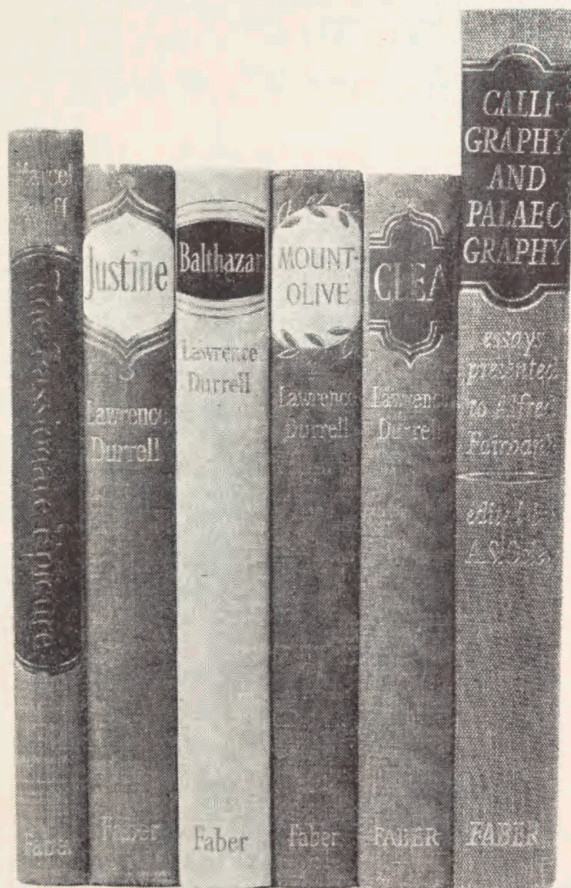
The Folio Societys udgivelser er ikke rigtige *éditions de luxe*, og det er heller ikke »fine« bøger som den slags The Nonesuch Press udgav, der var trykt i almindelige trykkerier men på specielle papirtyper og med al den omhu som kun Meynell ville ødsle på sine bøger. De er heller ikke trykt i begrænset oplag. Det er salgs-udgaver, trykt i erhvervsmæssigt øjemed beregnet på et forholdsvis sikkert marked, udstyret med ekstra raffinementer og tilrettelagt med større omhu end sædvanligt.

Et andet foretagende, der også udgiver bøger på subscriptionsbasis er The Lion and Unicorn Press, der startede i 1955 under protektion af Royal College of Art's Design Department. De

Engelsk bogtilrettelægning i tiden efter krigen

første udgivelser kom i 1953, men det var kun forsøg. En af dem, en prøve i Bodoni *The Preface to The Manuale Tipographico* (1953), blev kun trykt i tres eksemplarer. Hensigten var at fremstille bøger, der dels skulle give de studerende en vis erfaring inden for alle områder af bogtilrettelægning og bogproduktion, og dels være til glæde for abonnenterne; udgivelserne skulle desuden tjene som en slags prøveudgivelser, der – hvis de fik succes – senere kunne udgives i et større oplag af en almindelig forlægger. Således blev Yciars *Arte Subtilissima* (1958) senere udgivet af Oxford University Press, og *Epstein 1956* af André Deutsch.

Nogle bogrygge fra Faber and Faber, tilrettelagte af Berthold Wolpe. Alle ryggen er præget med kulørt folie og guld på lærred.

While with one love was Atreus' son content,
She too was chaste. He sinned and virtue went.
She'd heard bow with his bands and bays arrayed
In vain had Chryses for his daughter prayed;
She'd heard what grief the stol'n Brieis racked
And what base quarrels did the war protract.
All this she'd heard, but Priam's child she saw;
—Captor of captive stood in shameful awe—
Then took Aegisthus to her heart and bed,
And on her false lord wreaked a vengeance dread.

But if your secret's known despite your care,
Known though it be, deny the whole affair.
Nor be subdued, nor more than usual fond;
These with a guilty conscience correspond.
But—peace depends on't—give your loins free play,
And let your passion chase her doubts away.
Some recommend a dose of savory,
That herb of evil—poison rank, say I—
Mix pepper with sharp nettle-seed or brew
In mellow wine the saffron fever-few.

70

Not thus she'd have you spurred to her delights,
That Goddess* throned on Eryx' wooded heights.
White onions from Alcaibous' Grecian town,
The plant of love that's in your garden grown,
Eggs, honey of Hymettus—these will suit,
Or kernels of the pointed pine-tree's fruit.

Why to black arts, wise Erato, descend?
On the inside my wheels must round the bend.
Whom late I bade to keep your lapses bid,
Turn and confess your secrets now I bid.
Nor dub me fickle. Never sailor finds
His galleon wasted by unchanging winds;
Now West, now South she speeds before the gale,
Now South, now West the breeze that fills her sail.
Behold the charioteer with reins astram!
Anon with skill he checks his eager team.
A tame devotion oft is ill repaid;
No rival in the ofing, love will fade.
Oft hearts, when all goes well, are puffed with pride,
Nor their good fortune tranquilly abide.

71

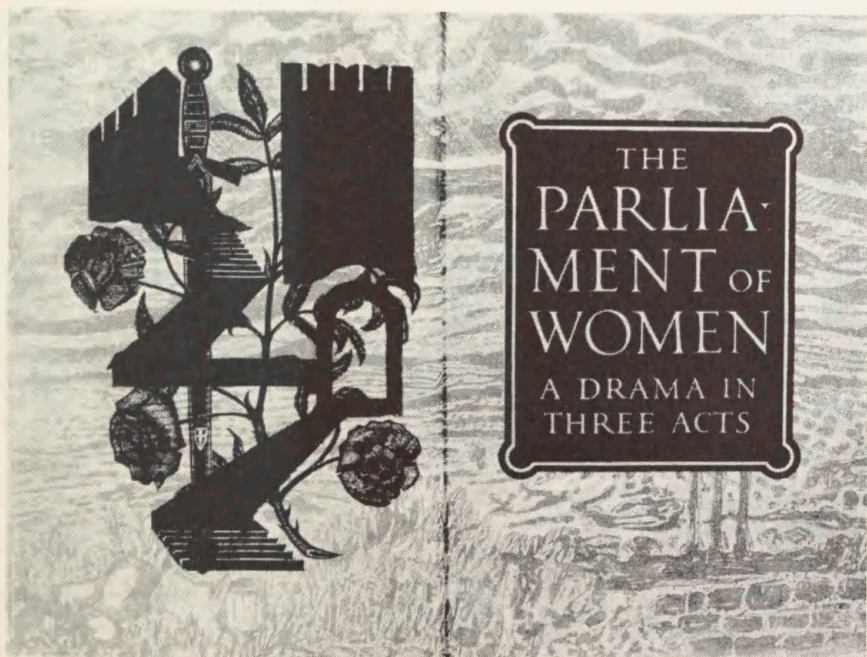
Opslag fra Ovid *Ars Amatoria* tilrettelagt af Tim Wilkinson, illustreret med vignetter, trykt i rustrødt, af Reinganum og udgivet af The Folio Society 1965. Format, 121 × 182 mm.

Bøgerne har behandlet vidt forskellige emner, lige fra Norman Mommens' *Zoz* (1959), en voksen børnebog, til en række reproduktioner af skrive-forskrifter *Arte Subtilissima*, Fuggers *Handwriting Manual* (1955) og *A Neue Booke of Copies* (1959). Tilrettelægningen er i det store hele sober og moden, en stærk kontrast til den anden aktivitet, der udfoldes på Royal College. Det er ret skuffende, for hvis rødhud-tilrettelægningen ikke blomstrer på denne frugtbare grund, hvor så?

De hidtil nævnte nye udgivere har været stærkt optaget af den typografiske tilrettelægning; de to andre jeg vil omtale har i højere grad været optaget af selve fremstillingen – med tilrettelægningen i anden række. George Rainbird startede i begyndelsen af 50'erne og han ville opfylde et udtalt behov

ved helt at koncentrere sig om produktion af den type fagbøger, der lå over mange forlags tekniske formåen; i Rainbirds tilfælde drejede det sig om kunstbøger, bøger om historie og kogekunst sædvanligvis med et stort antal illustrationer i teksten. Bortset fra nogle smukke udgaver som f.eks. folio-udgaven af Henry Moores *Heads, Figures and Ideas*, en faksimile af en skitsebog, og det begrænsede oplag af Joyce Carys *The Horse's Mouth*, tilrettelagt af Ruari McLean, så består størstedelen af Rainbirds arbejder af tættrykte instruktions- og håndbøger, hvor hovedbestræbelsen i typografisk henseende i højere grad har gået ud på at sammenarbejde et forskelligartet materiale end på at præstere fornem bogtilrettelægning.

Frontispice og titelblad til Sir Herbert Read *The Parliament of Women*, tilrettelagt af John Peters, illustreret med træsnit af Reg Boulton og udgivet af The Vine Press 1960; trykt i tre farver på håndgjort Millbourn papir. Format, 192 × 293 mm.

Den sidste i denne kvartet er Hugh Evelyn, som Hugh Street startede i 1958, og som udgiver plancheværker i stort format f.eks. om gamle biler og cykler. De er omhyggeligt planlagte – *Locomotives in Retirement* (1958) blev trykt i stentryk fra et fotografisk forlæg og håndkoloreret. I de nyeste bøger finder man mere af rødhudernes tidsskrift-typografi f.eks. i *Early Bicycles* (1966), og det er opmuntrende tegn.

Disse fire forlæggere repræsenterer reaktionen mod den almindelige tendens, som man finder hos de øvrige, mere anerkendte forlag. De to første stræber mod en bedre tilrettelægning, og den ene af dem tager sigte mod en ukunstlet men bog-glad kategori af købere, den anden mod kenderne men med det håb, at bøgerne senere kan udsendes i større oplag. De to andre specialiserer sig i selve produktionen og søger at eliminere de uøkonomiske sider ved fremstillingen; i Rainbirds tilfælde drejer det sig om distributionsproblemer og i Hugh Evelyns (der ikke kun distribuerer deres egne bøger men også nye forlæggeres udgivelser af kunstbøger og typografiske værker, Cory Adams og Mackay) om at skære de udgivelser væk, der kun laves for at fylde listen ud.

Det er ganske umuligt på så kort plads at sige noget om hele bogproduktionen efter krigen, og vi har derfor især koncentreret os om det vi anser for at være karakteristiske træk ved perioden. Der er en opmuntrende høj standard i bogtilrettelægningen over hele linien, og hvis mange bøger er kedelige fra smudstitelbladet og fremefter, så er det dog kun få af dem der er rigtig dårlige. Blegansigterne har vundet, og hvad der nu er behov for er et velovervejede giftermål med rødhuderne, for at stammen ikke skal dø ud, fordi den mangler nyt blod.

Oversat af Merete Winge